

Handreiking Open Access publiceren

Stap 1: Standpunt SGF Open Science

<http://www.gezondheidsfondsen.nl/wordpress/wp-content/uploads/2018/09/Open-Access-standpunt-okt-2018.pdf>

Stap 2: Handreiking implementatie Open Access publicaties

Het standpunt (stap 1) is juni 2017 door het bestuur geaccepteerd en aan de fondsen is gevraagd dit in hun beleid door te voeren. De volgende stappen bieden een handreiking hoe het beleid in de praktijk kan worden geïmplementeerd. De werkgroep Maatschappelijke Waarde heeft zich, voortbordurend op het werk van de werkgroep Open Access, zo veel mogelijk op bestaande documenten en initiatieven (zoals Open Science NL) gebaseerd om waar mogelijk uniformiteit te bewerkstelligen. Het veld is sterk in beweging en dit document dient dan ook elk jaar geëvalueerd te worden.

Een kanttekening bij dit onderwerp is dat het voor de gemiddelde burger of professional niet altijd eenvoudig is om het wetenschappelijk proces of de resultaten daarvan adequaat te interpreteren. Wetenschappelijke publicaties zijn geschreven in vaktaal vooral gericht op collega-wetenschappers uit hetzelfde veld. Mogelijk zijn andere manieren geschikter om de verkregen kennis uit (gefinancierd) onderzoek bij de doelgroepen van de fondsen te brengen. Ook liggen kansen voor gezondheidsfondsen, opdat de resultaten beter en sneller vertaald kunnen worden naar een voor de achterban begrijpelijk stuk. Deze handreiking is bedoeld om elkaar te inspireren, lessons learned en best practices te delen en zo mogelijk uniformiteit te bewerkstelligen om de onderzoekers te ontlasten.

Achtergrond informatie Open Access:

De website <https://www.openaccess.nl/nl/wat-is-open-access> geeft aan dat er drie officiële routes zijn voor open access publiceren: een groene, een gouden en een diamanten route.

De groene route is gebaseerd op zelfarchivering. Na publicatie plaatst een onderzoeker een artikel in een repository (meestal van de universiteit) waarmee de publicatie vrij toegankelijk wordt voor de rest van de wereld. Daarbij bedingen uitgeverijen soms een embargoperiode, waarbinnen het artikel alleen in het tijdschrift te lezen is. Alle Nederlandse institutionele repositories werden verzameld via [NARCIS](#) van DANS, een initiatief van de KNAW. Door nieuwe nationale, Europese en internationale initiatieven is DANS overbodig geworden. Deze nieuwe initiatieven zijn: [OpenAIRE](#), [The Lens](#) en [BASE](#). De inhoud van publicaties, metadata en de datasets blijven beschikbaar via de repositories van de instituten.

Bij de gouden route wordt de publicatie direct vrij beschikbaar gesteld via de website van de uitgever en daarnaast kan de publicatie ook worden opgenomen in de repository van de universiteit. De onderzoeker of werkgever van die onderzoeker betaalt daarvoor bij acceptatie van het artikel een

bepaald bedrag aan de uitgever. Dit is de meest open route en is daarom het meest wenselijk. De diamanten route betreft publicatie in tijdschriften en op platforms die geen publicatiekosten in rekening brengen.

Daarnaast wordt soms gesproken van een platina route. Dit is een variant van de gouden route waarbij de publicatie gefinancierd wordt door een instituut of uitgever, maar niet door de auteur zelf. Een andere variant op de gouden route is de bronzen route waarbij de publicatie niet vanaf publicatie beschikbaar komt, maar soms pas na een embargo. Tot slot komt de term zwarte route voor, waarmee bedoeld wordt dat de publicatie alleen op aanvraag via de auteur beschikbaar wordt gesteld. Deze route is het minst wenselijk.

Route	Beschikbaar via	Beschikbaar vanaf	Voorwaarden	Wie betaalt
Groen	Repository, instituut, beroepsgroep, financier	onder embargo (± 6-12 mnd)	Versie ingediend document	lezer (indien onder embargo)
Goud	uitgever	vanaf publicatie	Definitieve versie document	Auteur, instituut, financier
Platina	uitgever	vanaf publicatie	Definitieve versie document	Instituut, financier
Diamant	uitgever	vanaf publicatie	Definitieve versie document	Beroepsvereniging
Brons	uitgever	onder embargo of vanaf publicatie	Versie document, eigenaarschap onduidelijk	Auteur, instituut, financier
Zwart	Auteur op aanvraag	vanaf publicatie	Verschilt per document	niemand

In de onderstaande paragrafen wordt toegelicht hoe de drie routes kunnen worden opgenomen in het onderzoeksbeleid en de uitvoering daarvan van de gezondheidsfondsen.

Omdat Open Science NL ernaar streeft dat open access publiceren in 2030 het nieuwe normaal is en omdat de subsidieprocedure niet wezenlijk verschilt voor de groene, gouden of diamanten route, wordt de toepassing van de drie officiële routes in het subsidieproces tegelijkertijd besproken.

Concrete uitwerking stap 2: naar open access publiceren

A Bij aanvraag/call tekst/projectvoorwaarden – in het toelichtende document voor wetenschappers voorafgaand aan de aanvraag

- De eerste stap is om het SGF Open Access standpunt te delen met de onderzoekers en de achterban van het fonds, door het standpunt op de website van het fonds plaatsen bijv. onder subsidies en actief onderzoekers erop te wijzen.
- **Kies als fonds welke mate van open access-publiceren van de onderzoekers verwacht wordt. Er zijn drie opties:**

1. Intentie bij onderzoekers neerleggen: 'Fonds supports Open Access'. Hierbij zijn de consequenties voor het niet-open access publiceren beperkt.
2. Open Tenzij: de resultaten van door het fonds gesubsidieerd onderzoek worden open access gepubliceerd, tenzij de onderzoekers zwaarwegende redenen hebben om dit niet te doen.
3. Open: alle resultaten van onderzoek moeten Open Access gepubliceerd worden. Een 'gesloten' vorm van publiceren wordt niet toegestaan.

Advies werkgroep Maatschappelijke Waarde: *Aangezien er enkele tijdschriften zijn die nog geen open access mogelijkheid bieden adviseren we waar mogelijk de optie 'Open tenzij' te gebruiken. Wij verwachten dat dit van tijdelijke aard is en optie 3 'Open' de norm zal worden.*

Door de verwachtingen ten aanzien van Open Access publiceren op te nemen in de projectvoorwaarden is van het begin af aan duidelijk wat er van de aanvragers verwacht wordt.

Vermeld als je verwacht dat Open Access gepubliceerd wordt dan ook of hier eventueel een financiële vergoeding voor beschikbaar is. Daarbij is het goed om na te gaan in hoeverre deze kosten al door de instellingen zelf vergoed worden. Verschillende opties kunnen in overweging genomen worden:

1. Niet vergoeden: het instituut en/of de onderzoeker is zelf verantwoordelijk voor de kosten.
2. Wel vergoeden binnen de totale projectkosten als budgetpost, waarbij het fonds het maximum aangeeft dat gebruikt kan worden voor Open Access publicaties. Onder open access publicatiekosten worden verstaan: de publicatiekosten in een open access tijdschrift en kosten voor archiveren in een online repository naar keuze.
3. Wel vergoeden binnen vaste opslagpercentages: de Open Access kosten vallen binnen een vast opslagpercentage en hoeven zodoende niet apart verantwoord te worden.
4. Apart 'potje' voor Open Access publicaties: het fonds heeft een apart budget voor Open Access publiceren waar onderzoekers die projecten hebben binnen het fonds aanspraak op kunnen maken.
5. Bij de diamanten route worden de kosten voor het publiceren gefinancierd door bibliotheeksubsidies, instellingen of sociëteiten en is dus geen financiering vanuit het fonds nodig.
6. Als kosten voor Open Access gedeclareerd kunnen worden op het budget van het project geef dan ook duidelijk aan tot wanneer dat mogelijk is zodat het project afgesloten kan worden.

Opname in de call tekst/projectvoorwaarden

Er zijn ook alternatieve mogelijkheden voor onderzoekers. Openaccess.nl (Zie: <https://www.openaccess.nl/nl/uw-rol/onderzoeker-auteur>) geeft hiervoor bijvoorbeeld het volgende aan: "Stuur uw artikel bij voorkeur naar een open access tijdschrift. U kunt deze vinden via de Directory of Open Access Journals (DOAJ)". En: "Heeft u financiering nodig omdat het open access tijdschrift een publicatievergoeding in rekening brengt? Vaak zijn er financieringsmogelijkheden,

ofwel binnen het kader van landelijke deals (9000+ tijdschriften), ofwel binnen uw eigen universiteit. Enkele universiteiten (TU Delft en Utrecht) hebben een fonds dat helpt bij de bekostiging van open access publicatie.”

B Bij monitoring

Als van de onderzoekers verwacht wordt dat er Open Access gepubliceerd wordt dan kan dat op verschillende manieren gemonitord worden.

Door aan de onderzoekers te vragen om een DOI (digital object identifier) van de publicatie aan te leveren, kun je indien gewenst controleren of een publicatie inderdaad via open access toegankelijk is.

Titel	Auteurs	Journal	DOI	Digitale link naar het artikel	Groene/gouden route

C Bij en na afsluiting van het traject

Als je als fonds een overzicht wilt krijgen van alle Open Access publicaties, dan is het belangrijk om na afloop van het project dit na te vragen bij de onderzoekers bijvoorbeeld na 2 jaar. Door dit op te nemen in de projectvoorwaarden kun je de onderzoekers hieraan houden.

Als je als fonds de onderzoekers wilt aanmoedigen om in niet-wetenschappelijke tijdschriften te publiceren, dan kun je dit aanmoedigen door hier expliciet naar te vragen in de rapportages of het in de subsidievoorwaarden zetten. Lekensamenvatting kan meetellen met de beoordeling. Aanbieden als fonds om mee te helpen met disseminatie van deze informatie.

Leden werkgroep Maatschappelijke Waarde: Coen van Deursen, Heidi van Vugt, Laura M'Rabet, Liesbeth van der Wal, Nasreen Anjum-Malik, Rogier van Gent, Eva Fechner en Margot Beukers met input van Lisette Krul.

Met dank aan leden werkgroep Open Science voor hun voorwerk: Marein de Jong, Nienke Klomp, Suzanne Pieper, Deborah Alfaraz en Amy Davies.